

KISS ZSUZSANNA

A Zala megyei nemesi pénztár

Egy hitelintézet születése

A kezdetek

Az 1808. évi II. törvénycikk rögzítette a napóleoni seregek fenyegetése miatt kilátásba kerülő felkelési kötelezettség részleteit. A törvény 4. paragrafusa szerint „[m]indenki pedig jövedelmeihez képest vagy mint lovas, vagy gyalog minőségben köteles fölkelni; még pedig az, a ki a legutóbbi alkalommal a följánlott segedelem tárgyában bevett nyilatkozata szerint egy vagy több vármegyében évi 3000 frt, vagy ennél több jövedelemmel bír, bele értve a század részt is, mint lovas; a ki pedig évenként csak ezer forintot vesz be, mint gyalog, mindkettő saját költségén szolgálatának rendjéhez képest magát minden szükségessel felszerelni és ellátni s személyesen, vagy ha az alább előadandó okokból fölmentetnék, helyettese által katonáskodni tartozik.”¹ Minden nemes vagy nemesi szabadsággal élő családból (a törvény egy családnak tekintette a felnőtt fiával egy kenyéren élő apát, illetve a meg nem osztott vagyonon, egy kenyéren élő testvéreket) egy tag volt köteles felkelni. Kötelesek voltak felkelőket állítani a nemesi joggal felruházott testületek is, így a szabad királyi és bányavárosok, a káptalanok, a kanonokok, a püspökök, apátok, prépostok stb. is.² A felkelés szervezése a nemesek összeírásától és a költségek előteremtésétől az élelmezésig megyei keretek között zajlott. Az első szemle eredménye szerint Zala megye 53 fő I. osztályú (azaz legalább 3000 forint évi jövedelemmel bíró), 6 fő II. osztályú (2000–3000 forint közötti évi jövedelmet bíró), 27 fő III. osztályú (1000–2000 forint évi jövedelmű) lovast állított ki, valamint 826 fő IV. osztályút (vagyis állami támogatásban részesülőt), s ezzel országos viszonylatban – a kiállított lovasok számát tekintve – a felső harmadba került. A megye szép számmal állított gyalogosokat is: a 4 fő I. osztályú (legalább évi 1000 forint jövedelmű) mellett 1120 fő II. osztályú (vagyis a pénztár költségén kiállított) gyalogost adott a felkelő seregbe.³

A francia csapatok elleni nemesi felkelés szervezésekor Zala vármegye közgyűlése arról is határozott, hogy a köteles hadi szolgáltatáson felül, önkéntes adakozásból gyűjtött költségen felszerelt lovasezredet is állít, valamint további adományokkal a felkelési nemesi

¹ A törvény szövegét lásd például itt : <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5061>

² Rugonfalvi Kiss István: *Az utolsó nemesi felkelés*. 1. köt. Budapest, 1909. 30–31.

³ Rugonfalvi Kiss: *Az utolsó nemesi felkelés*, I. 42–43.

kasszát is megerősíti.⁴ Az alábbi táblázat az ebből a célból tett önkéntes felajánlásokat tartalmazza.⁵

A NEMESI FELKELÉSRE TETT ÖNKÉNTES FELAJÁNLIÁSOK ZALA MEGYÉBEN

Az adakozóknak neve	azoknak lakó helye	az adakozásnak neve*									
		pénz		lovaszemély	ló	öltözet és lószerszám készület	búza	rozs	árpa	zab	széna
		ft	xr				kőből			mázsa	
N.M.G. Amade Antal fő ispányi helytartó úr					10	10					
N.M. Rosos Pál püspök úr				4	4	4					
N.M.G. Festetics György úr és a császári katonasághoz	Keszthely	7300		40	110	110					
				100	100	100					
N.G. Batthyány Ferenc úr	Szt. Grót			1 trombitás	31	31					
N.G. Szapáry Péter úr	Letenye				6	6					1000
N.B. Ghilány János úr	Bessenyő				1	1					
Inkey János úr	Palin				4	4					
Sümeghy József úr	Sójtör				1	1					
özv. Horváth Józsefné assz.	Szalabér				4	4					
Szegedy Ferencz úr	Eötvös				8	8					
Inkey Ádám úr	Récse				4	4			100		
		7300		145	183	183			100		1000
Ezekhez járulnak a nemesség mustrálása alkalmatosságával is tett utóbbi ajánlások											
Zalavári Apát úr	Szalaapáti			6	6	6					

* „...minden ajánlott lovat a n[eme]s v[á]r[me]gyének meg határozása szerint 200 ftokban, az öltözet-béli és lószerszám készületet pedig nádor ispány ő cs. kir fő h[er]ceg[sé]genek leveléhez képest 167 ftokban és 8. xkban számlálván”

⁴ Rugonfalvi ezzel szemben a következőt állítja: „Zalavármegye azon kilenc vármegye között van, melyek törvényes kötelezettségükön fölül nem állítottak lovasságot... Már ebből... is kitűnik, hogy a vármegyét nem hatotta át teljesen az országos lelkesedés.” Rugonfalvi Kiss István: *Az utolsó nemesi felkelés*. 2. köt. Budapest, 1911. 139.

⁵ Zala Megyei Levéltár (a továbbiakban: ZML): A nemesi alapítványok iratai. I. doboz: [1]809.k é. mar. 6.i közgyűlés. Te[kin]t[e]tes N[eme]s Szala Vármegyének N[eme]s Fel-ke[l]ő Lovas serege fel-állítására tett szabad ajánlások lajstroma 1809.k esztendőben

A kötelezően kiállított – majd egy ezrednyi – lovassereg mellett tehát a zalai nemesség további 145 lovaszt adott a seregbe (ebből gróf Festetics György jóvoltából 100-at a császári katonaságba), valamint jelentős készpénzzel, felszereléssel és természetbeni javakkal is hozzájárult a felkeléshez. Az önkéntes kassza felállításában egyfelől részt vettek az országos elitbe tartozó, de a megyében birtokos vagy oda más szálon kötődő személyek. Az arisztokrata adakozók közül gróf Amade Antal vagy Rosos Pál püspök csak hivataluknál fogva kötődtek a megyéhez, a Szapáryak is veszprémi honosságú nemesi család voltak. Batthyány Ferenc és nem utolsósorban természetesen Festetics György azonban a megye legnevesebb nemeseit képviselték az adakozók között. Másfelől a megyei köznemesség, a helyi elit tagjai közül is többen tettek önkéntes felajánlást: Inkey János és Szegedy Ferenc a felkelő sereg kapitányai vagy az 1792-es zalai követ, Horváth József özvegye (a megye későbbi alispánja, zalabéri Horváth János édesanyja).

1810-ben, a hadjárat befejezése után a megyei közgyűlés a legnagyobb adakozó, a keszthei gróf Festetics György indítványára úgy határozott, hogy a megmaradt ingóságokat – a ruhák kivételével – elárverezik, de a befolyt összeget nem osztják szét az adakozók között, hanem abból nemesi alapot hoznak létre. Az alap „az előforduló, és egyedül a’ megyei tulajdonos nemesség által viselendő közös kiadásoknak fedezésére fordíttatni határozatott, ’s ez okból megőrzés végett a’ megyei főpénztárba tétetni rendeltetett.”⁶

Fél évtized múlva, 1816-ban érkezett el az idő, hogy a megyei pénztárban heverő pénz pusztta megőrzése helyett annak célszerűbb felhasználásáról gondoskodjanak. A vármegye közgyűlésén ekkor „a’ tulajdonos nemesség köz akarattal el határozta, hogy mind ezen tulajdona, mind a’ jövőben befolyandó jövedelmei a’ megszorult tulajdonos nemes társainak elegendő biztossítékra kamatra adassanak”.⁷ A nemesi pénztár bevételei két fő forrásból táplálkoztak: egyfelől a kiadott pénz után befolyó kamatokból, másrészt a megyei nemességtől megyei kivetés alapján beszedett pénzek (országgyűlési költségekre, koronázási ünnepélyre stb.) maradványainak összegyűjtéséből. Erről az időszakról sajnos nem maradt olyan levéltári forrás, amely alapján megismerhető volna a pénztár gazdálkodása és hitelezési gyakorlata. Deák Ferenc 1846-os közgyűlési beszéde alapján azonban legalább vázlatos képet alkothatunk a kezdeti időszak gazdálkodásának rendszertelenségéről.⁸ Eszerint az eladott lovak árából „bejött 60,000 frt, mely devalvatio után lett 40,000”. A kassza „Szegedy alispánja alatt⁹ adatott ki először kamatra, s kezdett kezelteni mint tőke”. Annak ellenére, hogy a tőke kezelésének mikéntjét ebben az időben még semmilyen rögzített szabály nem irányította – vagy ahogy Deák fogalmaz: „Isten csudái közé tartozik, hogy tőkék nem vesztek el, mert eddig minden szabály nélkül adattak ki a pénzek a tanácskozó testület józan felfogása és belátása szerint” –, a kasszából nemhogy nem fogyott el a pénz, ellenkezőleg: „felszaporodott”. Mégis, a biztonság megteremtése érdekében, vagyis a tőke kezelésének felügyeletére a vármegyei közgyűlés 1845-ben bizottságot hozott létre, melynek felada-

⁶ ZML: Zala megye alispánjának iratai IV. 257, 1864/3423. sz.

⁷ Uo.

⁸ Deák Ferenc Zala vármegye nemesi pénztáráról, 1846. szept. 14. In: Kónyi Manó (szerk.): *Deák Ferenc beszédei*. 1. kiadás. Budapest, 1882. 1. köt. 601–604.

⁹ Szegedy Ferenc (1786–1848) a nemesi felkelésben lovaskapitányként szolgált, 1815–1819 között volt a megye alispánja, majd 1825–1827 a megye országgyűlési követe Pozsonyban, ahol a mérsékelt ellenzék egyik központi figurája volt. 1827-től Szabolcs vármegye főispáni helyettesévé nevezték ki, s többé nem tért vissza Zalába.

ta a nemesi felkelőseger alapjának, illetve megye alá tartozó más alapítványok tőkéinek¹⁰ gondozása volt.

Nem csak a tőkék elköttyavetyélése fölött érzett aggodalom vezetett azonban oda, hogy 1846. november 9-én a megyei közgyűlés elfogadta a kölcsönzés feltételeiről kidolgozott alapszabályokat.¹¹ Az ezt megelőző szeptemberi közgyűlésen ugyanis a megyei köznemesség képviselői vetették föl, hogy a nemesi alapban található tőke, véleményük szerint, őket is megilleti. A pénztár kezelését illetően Horváth János kamarás kifejtette, hogy a választmány álláspontja nem az, hogy „a szegény nemes ember abból ne kapjon, kaptak eddig is, mint a jegyzőkönyvek is mutatják, s fog kapni ezután is mindenki, a mennyire nála biztonság leend”.¹² Éppen ezért, a kihelyezett tőke megtérülésének biztonságára, a hitelkérelem elbírálására az alapszabály értelmében választmányt hoztak létre. A választmány „vezérkárát” az elnök, a gondnok, az ügyvéd és a jegyző adták. Az alapszabály rögzítette, hogy kölcsönt csak megyei nemes, kizárólag ingatlanra kaphatott, amennyiben birtokának méretét és értékét hitelesen felmérte és bevallotta az arra betáblázott terheket. Valamint, ha valaki kölcsönt kapott, akkor a szabály szerint „nyomban tartozik birtokából annyit érő bizonyos részt, mennyi a nyert tőkét kiegészíti, vidékbéli szolgabíró, esküdt, megyei tisztí ügyvéd és mérnök jelenlétében ki jelelni, és ezen summa erejéig pro speciali hypotheca által adottnak kijelentni.” Ha a betáblázott adósságok a jószág becsült értékének egynegyedénél többet tettek ki, úgy a nemesi pénztár nem adott rá hitelt.

A későbbi – 1881-ben írásba foglalt és 1882. január 5-én a belügyminiszter által is jóváhagyott – alapszabály¹³ lényegében megerősítette a nemesi pénztárnak e korábbi működési és pénzkölcsönzési gyakorlatát. Az új alapszabály 4. paragrafusa értelmében „kölcsönök csak földbirtokra százszoros földadónak fele értékéig és jelzálogilag biztosítva kamatra adhatók. A kamat hat száztólinal fellebb nem emelhető.” Ez az eljárás mód egészen a 20. század első harmadáig életben maradt, akkor azonban a Népjóléti és Munkaügyi Minisztérium felszólítására a „változott gazdasági és pénzügyi viszonyokra tekintettel” módosítani kellett. Az új paragrafus szerint „kölcsönök csak ingatlanokra (földbirtok, ház stb.) jelzálogbiztosítás mellett adhatók. A jelzálogul szolgáló ingatlanok becsértékét a választmány két tagja és a választmány által felkért szakértő együttesen állapítják meg. A becsérték kiszámításánál az ingatlanra bekebelezett jelzálogos terhek kétszeres összeggel levonhatók. Kölcsön az ekként megállapított értéknek legfeljebb 50%-áig folyósítható. A kölcsön után a Magyar Nemzeti Bank visz-leszámítolási kamatlábát 2%-kal meghaladó kamat fizetendő. A kölcsön leghosszabb tartama 5 év. Ha a pénz értékében a visszafizetésig csökkenés állna be, kölcsönvevő az eredeti értéknek megfelelő összeget tartozik a pénztárnak visszafizetni.”¹⁴

¹⁰ Kezdetben a bizottság kezelte a megye alá tartozó összes alapot, de 1855-től kezdve a soproni cs. kir. Helytartósági osztállyal folytatott vita során ezek közül csak azok maradtak a bizottság közvetlen kezelésében, amelyet az alapítók nem a megyére, hanem kifejezetten magára a nemesi választmányra bíztek. Ez utóbbiakat – a nemesi pénztárat, a Deák Ferenc nevelési alapot és az Inkey Carolina-féle nevelési alapot – nemesi választmány a kormány befolyása nélkül kezelhette a továbbiakban is. A pénztár és a megyei alapok történetéről lásd: Hajik István (szerk.): *A Zalavármegyei nemesi pénztár és alapítványi választmány története – s az ezen választmány kezelése alatt lévő alapok és alapítványok ismertetése*. Zalaegerszeg, 1902.

¹¹ ZML: A nemesi alapítványok iratai. I. doboz: [1]846.k é[vi] Novemb[er] 9-i közgy[űlés] 399. sz., Az alapítvány pénztárából adandó kölcsönre nézve ki munkált alapszabályok.

¹² *Deák Ferenc beszédei*, I. 603.

¹³ ZML: A nemesi alapítványok iratai. III. doboz, Kivonat a Zalavármegyei nemesi pénztári és alapítványi választmány által 1929. szeptember 10-én tartott rendes ülés jegyzőkönyvéből.

¹⁴ Uo.

Az alapszabályok szövegéből következtetve úgy tűnik, hogy a kassa a 19. század folyamán elveszítette az alapításakor még meghatározó rendies egyediségét, és fokozatosan „modern”, szabályok és előírások alapján működő, nyílt hitelintézetté vált. A század végi alapszabály már nem köti ki, hogy kölcsönt csak nemesek kaphatnak. A „modernizálódás” jeleként tekinthető a szakszerűsödés is: az írásba foglalt és a minisztérium által hitelesített szabályzat vagy egyszerűen a működés során keletkezett iratok számának fokozatos növekedése a század folyamán. Dolgozatomban a levéltári forrásokon kívül sokszor támaszkodom arra az 1902-ben kiadott füzetre, amelyet az alapítványi választmány közgyűlésének határozata értelmében „a vonatkozó szöveganyagokba tévedés, hibás értelmezés, avagy félreértés” elkerülése végett adtak ki.¹⁵ Írásomban két síkon igyekszem ellenőrizni a nemesi pénztár modern hitelintézetté válásának hipotézisét. Először is, a pénztárt irányító szűkebb csoport, a választmány tisztviselőinek bemutatásával, majd pedig a megyei hitelezési szokásainak elemzésével, két adólista (1861, 1894) vizsgálatán keresztül.

Az alapítványi választmány tisztviselői

A pénztár választmányának létszáma az idők során többször változott. Az első, 1845-ben felállított bizottságnak még csak öt tagja volt. 1850-ben az abszolút rendszer életbelépésével megszűnt a megyék önkormányzati joga, s ezzel magától értetődően a megyében működő alapok és alapítványok kezelése is a központi hatalom megbízott szerveire szállt volna át. A nemesi pénztár képviselői azonban külön tárgyalásokba kezdtek a megyefőnökkel, Bogyay Lajossal, amelyek eredményeként a pénztár kezelése végül mégis a megyei nemesség kezében maradt, sőt egy kiterjesztett választmány „örizetébe” került, amely választmány ekkor kilenc tagúra bővült. 1854-ben további három, tiszteletbeli tagot is választottak. A választmány létszámában legközelebb 1861-ben került sor jelentősebb változásra, amikor a tagok számát 34-re emelték, mégpedig úgy, hogy minden járásból egy-egy kisebb birtokos nemes is megválasztottak. Az intézet működésének legmeghatározóbb szereplői a választmányi tisztségviselők: azaz a mindenkori elnök, a gondnok, az ügyvéd és a jegyző voltak.

Az 1845-ben felállított bizottsmány vezetője, vagyis az első – s 1869-ben bekövetkezett haláláig posztján maradó – elnök Oszterhueber József (Deák Ferenc sógora) volt. Zala legtekintélyesebb táblabírói között tartották számon, aki „mind a magánélet területén, mind a megye közéletében hí barátja és támasza volt Deák Ferencnek”.¹⁶ 1842-től jórészt ő vezette a Deák-család gazdálkodását, 1848-ban pedig néhány hónapig helyettes alispán volt. A megye civil nyilvánosságában is meghatározó szerepet játszott, a nemesi pénztár elnöki széke mellett jó évtizeddel később, 1858-ban az alakulóban lévő Zala Megyei Gazdasági Egyesület ideiglenes elnöke, majd megalakulása után elnöke lett. Végrendeletében pedig alapítványt létesített a zalai születésű diákok taníttatásának támogatására. A pénztár első gondnoka Koppány Ferenc, a megyei közélet ugyancsak ismert szereplője volt. A reformkorban előbb első aljegyző, majd főadószedő, 1861 februárja és novembere között pedig a megye első alispánja volt. Az első időszakban a jegyzői posztot Hertelendy László, vármegyei tiszteletbeli aljegyző, majd szántói járásbeli alszolgabíró töltötte be. Rajtuk kívül Farkas András és Szente Lajos táblabírák lettek az első választmány tagjai.

Az első választmány felállítását követő több mint fél évszázadban a nemesi pénztárnak mindössze négy elnöke volt, a poszt betöltői mindannyian halálukig szolgáltak. Oszter-

¹⁵ Hajik: *A Zalavármegyei nemesi pénztár és alapítványi választmány története*, id. mű

¹⁶ Gyimesi Endre (szerk.): *Zalai életrajzi kislexikon*. Zalaegerszeg, 1994. 163.

hueber (később Tarányi) Józsefet 1869-ben a horvát származású nemesi családban született Glavina Lajos váltotta az elnöki székben (1885-ig), utána a választmány akkor legrégebbi tagja, pallini Inkey László következett, akitől 1901-ben bekövetkezett halálakor nyírlaki Tarányi Ferenc örökölte a posztot. Mind a négyen a megye köztisztviselőiben álló nemesei voltak. Oszterhueber fiatalemberként, a megyei nyilvános és hivatali életben befutott karrierje kezdetén került a pénztár élére, Glavina azonban már a pénztár elnökéül való megválasztása előtt is rendkívül aktív volt a megye politikai és társadalmi életében: ügyvédi diplomája megszerzése után (1829) uradalmi hivatalnok volt előbb Batthyány Fülöp herceg körmei, majd a belga uralkodó pallini jószágán. 1848–1849-ben a csáktornyai választókerület képviselőjeként vett részt a népképviselői országgyűlés pesti, majd debreceni munkájában, erősítve a kormányt támogató liberális centrumot. A császári hadbíróság 1850-ben eljárását indította ellene, de felmentették. Az 1850-es években ismét a pallini uradalom jószágigazgatójaként dolgozott. 1861-ben elnöke lett a vármegye törvényszékének, majd a nemesi pénztárnak, 1863-ban pedig a Zala Megyei Gazdasági Egyesületnek is. 1880-tól haláláig Zala vármegye főispánja és hivatalból a főrendiház tagja volt.¹⁷ Inkey László 1886-ban váltotta az akkor már súlyos beteg Glavinát az elnöki székben. A „köztisztviselőiben és szeretetben”¹⁸ álló Inkey az elnökválasztás során leadott 19 szavazat közül tízet szerzett meg. A többi elnökhöz hasonlóan ő is meghatározó szerepet játszott a korszak egyetlen megyei szintű egyesületében, a Gazdasági Egyesületben, amelynek 1864 és 1866 között volt második alelnöke. Emellett a megyei Honvédegyeletnek is tagja volt, 1884–1887 között pedig képviselőjeként tevékenykedett. A századfordulón (1901-ben) megválasztott Tarányi Ferenc karrierje csúcán (az 1920-as évek elején) Vas és Zala megye főispánja volt, előzőleg – gazdasági és jogi tanulmányok után – pedig Zala törvényhatósági bizottságának a tagja és a Tanácsköztársaság idején nemzetgyűlési képviselő volt. Egyesületi tevékenysége nem korlátozódott a megyére (ahol ő is elnöke volt a Gazdasági Egyesületnek), hanem országos szinten is tevékenykedett (az OMGE-ben, illetve a Magyar Szőlősgazdák Országos Egyesületében töltött be vezető pozíciót).

A nemesi pénztárat tehát a megye meghatározó alakjai irányították. Az elnökök nem csupán származásukat és politikai–hivatali karrierjüket tekintve voltak a megyei elit tagjai, de civil életük, a megyei nyilvánosságban vállalt szerepük is oda sorolta őket. A pénztári vezérkarról így kialakuló képet tovább erősíti a gondnokok, ügyvédek, jegyzők személy szerinti vizsgálata is. Szinte mindannyian betöltöttek valamilyen megyei közigazgatási pozíciót, legtöbbször szolgabírák voltak, de az első időszak gondnoka, a köznemes Koppany Ferenc például rövid ideig (az 1861-es alkotmányos időszakban) a megye első alispánja volt. A megyei hivatalvállalást tekintve egyedül Isoó Alajos, a pénztár 1869-ben megválasztott ügyvédje „lóg ki” a választmányok tagjai közül. Míg azok ugyanis kizárólag még a reformkorban vagy majd csak 1861 után vállaltak hivatalt, addig ő a definitív időszak egyik főbírója volt az 1850-es években. A választmány tagjai és a megyei gazdasági egyesület vezérkara és tagjai közötti összefonódás az eddigiekből is kitűnik. Thassy Lajos szinte egy időben volt a gazdasági egyesület pénztárnoka és a nemesi pénztár gondnoka, Sümeghy Ferenc előbb a pénztár jegyzője, majd a gazdasági egyesület szakosztályi elnöke. Árvay István, ugyancsak a nemesi pénztár jegyzője a gazdasági egyesületnek előbb szakosztályi vezetője, később elnöke is lett. A két intézmény közötti összefonódás nem csak személyi szinten jelentkezett. A nemesi pénztár mint a megyei nemesek önálló kasszája a kezdetektől fogva

¹⁷ Molnár András: *Glavina Lajos, Csáktornya országgyűlési képviselője*. Pannon Tükör, 3. évf. (1998) 2. sz. 72–75.

¹⁸ Hajik: *A Zalavármegyei nemesi pénztári és alapítványi választmány története*, 24.

biztonságot nyújtó forrásként állt az elsősorban éppen a megye nemeseinek érdekeit szolgáló hivatott gazdasági egyesület mögött. A pénztár választmánya már 1859-ben döntést hozott arról, hogy a „Zala megyében alakítandó Gazdasági egyesület alakulási előleges költségei a nemesi pénztár terhére elfogadtatván, abból időnként ki fizettetni, és számadásba vezetett rendeltetnek”.¹⁹ S valóban, egy egy évvel későbbi kimutatás szerint az alakulófélben lévő egyesület különféle költségeire (pártfogók keresésére fogalmazott felhívás és aláírási ívek nyomtatása, alapszabályok leírata és felterjesztése, alakuló gyűlésre szóló meghívó nyomtatása stb.) a nemesi pénztár valamivel több mint 100 osztrákértékű (o.é.) forintot fizetett ki.

A ZALA MEGYEI NEMESI PÉNZTÁR TISZTVISELŐI A MEGALAKULÁSTÓL A SZÁZADFORDULÓIG

név	pozíció	megválasztás éve
Tarányi (Oszerhueber) József	elnök	1845
Glavina Lajos	elnök	1869
Inkey László	elnök	1886
Tarányi Ferenc	elnök	1901
Koppány Ferenc	gondnok	1845
Thassy Lajos	gondnok	1861
Farkas József	gondnok	1891
Nagy Károly	ügyvéd	1850
Isoó Alajos	ügyvéd	1869
Hajik István	ügyvéd	1893
Hertelendy László	jegyző	1845
Sümegegy Ferenc	jegyző	1850
Árvay István	jegyző	1861
Tarányi Ferenc	jegyző	1863
Orosz Pál	jegyző	1886
Horváth István	jegyző	1900

Forrás: Hajik István: *A Zalavármegyei nemesi pénztári és alapítványi választmány története – s az ezen választmány kezelése alatt lévő alapok és alapítványok ismertetése*. Zalaegerszeg, 1902.

A nemesi pénztár mint hitelintézet

A nemesi pénztár első alapszabálya kidolgozásának időpontjában a vármegyében mindössze egy pénzügyintézet működött, nevezetesen az 1845-ben Nagykanizsán alapított Nagykanizsai Takarékpénztár Részvénytársaság. Az első hitelintézetet (a Nagykanizsai Kereskedelmi és Ipari Bank Részvénytársaságot) több mint húsz évvel később (1867-ben) hozták létre, ugyancsak Nagykanizsán.²⁰ Zala megye nemesi közönségét – hasonlóan az ország más tájain élőkhöz – tehát a hitelrendszer szinte teljes kiépítetlensége közepette érte az úrbéri viszonyok eltörlése. Vargha Gyula szerint az olcsó hitel híját először a nagybirtok érezte meg,

¹⁹ ZML: A nemesi alapítványok iratai. I. doboz: Részlet kiírás a Zala megyei nemesi pénztár és magán alapítványok kezelését felügyelő bizottság 1859.k é. Febr. 7.i ülése jegyzőkönyvéből

²⁰ Halász Imre: *Adatok a nagykanizsai pénzügyintézetek történetéhez a tőkés gazdaság kialakulásának első időszakában*. In: Á. Varga László (szerk.): *Vera (nem csak) a városban. Rendi társadalom – Polgári társadalom. Supplementum*. Hajnal István Kör Társadalomtörténeti Egyesület, 1995. 175–184.

igaz, már jóval korábban, a 18. század közepétől, amikor azonban a középbirtokos osztály hitelgénye még mérsékelt volt, s azt – írja Vargha Lónyay Menyhért egy munkájára hivatkozva – „az alapítványi pénztárak, de magánosok is, törvényes kamat mellett elegendő kölcsönrel látták el”.²¹ A 19. század végére a helyzet megváltozott, nem pusztán a hitelgény növekedett, de némiképp megszorodott a hitelt nyújtani tudó intézetek száma is, ami a nemesi pénztár szempontjából azt jelentette, hogy alkalmazkodnia kellett a formálódó piac feltételeihez. 1884-ben ennek értelmében a pénztár válaszmánya a korábban bevett, hitelek után fizetendő 6%-os kamat mérséklését volt kénytelen indítványozni. Az indoklás a következőképpen szól: „...a fenálló pénzviszonyok szerint a 6% kamatozás a hazai pénzintézetek eljárásaival szemben az alapítványi adóssok által oly terhesnek tekintetik, hogy mintsem ezen 6% kamatot megfizessék inkább a nálunk kihelyezve levő tőke összegeket is minden felmondás nélkül önként vissza fizetik, – a minek azután az a hátrányos következtése van, hogy ezen befizetett összegek kereslet hiányában csak is a takarékpénztárakban helyezhetők el, a hol a mai körülmények között csak is 4 ½%-os kamatot gyümölcsoznek.”²² Az indítvány közvetlen fogadtatásáról ugyan a források nem szólnak, az mindenesetre biztos, hogy a század végén, az 1894-ben készített adóskimutatáson már a fenti indítványban javasolt 5%-os hitelkamat alapján számolják az adósok tartozását.

Dolgozatom második felében a nemesi pénztár két adólistájának elemzésével a megváltozott hitelviszonyok (a megnövekedett hitelgény) időszakába igyekszem bepillantást nyújtani. A két kimutatás némi lehetőséget kínál az intézményesen kiépült hitelrendszerek világa előtti korszak hitelezési módjának megismerésére. Segítségükkel annak felmérésére is vállalkozhatok, hogy mennyiben sikerült, vagy még inkább, hogy sikerült-e a nemesek felkelési kasszájának egykori rendiességét az időnek felszámolnia, vagyis mennyiben vált a század végére „modern” hitelintézeté a nemesi pénztár.

Az első lista 1861-ben keletkezett, amikor a provizórikus kormányzás kezdetén a nemesi pénztár válaszmánya megerősítette önmagát, és kimondta, hogy az addig általa kezelt alapok feletti ellenőrzését a továbbiakban is megtartja. Koppány Ferencről ekkor Thassy Lajos vette át a pénztár ügyei feletti gondnokságot, s ebből az apropóból részletes kimutatást készítettek a pénztárban található adóslevelekről. A második lista 1894-re vonatkozik (jóllehet a keletzése 1896-os), ami ekkorra valószínűleg már rendszeressé váló rendes éves számadás.

A korábbi kimutatás az adóslevél számát, az adós nevét, az adóslevél keltét, a kamatlábat, a tőke osztrák értékben megadott összegét és az ehhez tartozó éves kamat mértékét, a lefizetett kamatok befizetésének dátumát, valamint a még fizetetlen kamatok összegére vonatkozó adatokat tartalmazza. Az 1894-es számadás ugyancsak az adóslevél számát (melyet ekkor „követelési főkönyv lapszáma” címszó alatt rögzítettek), a kamatlábat és a tőkét (osztrák értékben), valamint a tartozás, a törlesztés és a hátralék összegét közli (kamat és tőke-bontásban).

A kimutatásokban értelemszerűen csak azok az adóslevelek szerepelnek, amelyek a felvétel pillanatában aktívak voltak, azaz amelyeket még lefizetetlen tartozás terhelt. Első pil-

²¹ Lónyay Menyhértra hivatkozva idézi Vargha Gyula: *Magyarország pénzügyintézetei*. Budapest, 1885. 184–185.

²² ZML: A nemesi alapítványok iratai. III. doboz, A zala megyei Nemesi Pt. válaszmánya kiküldött bizottságának levele a Nemesi Pt. és ezen alapítványi válaszmány felügyelete alatt álló egyéb magánalapítványokat illető tőke összegek kamatlábainak leszállítása eránt az 1882. dec. 14-én 7. sz. alatt hozott végzés következtében.

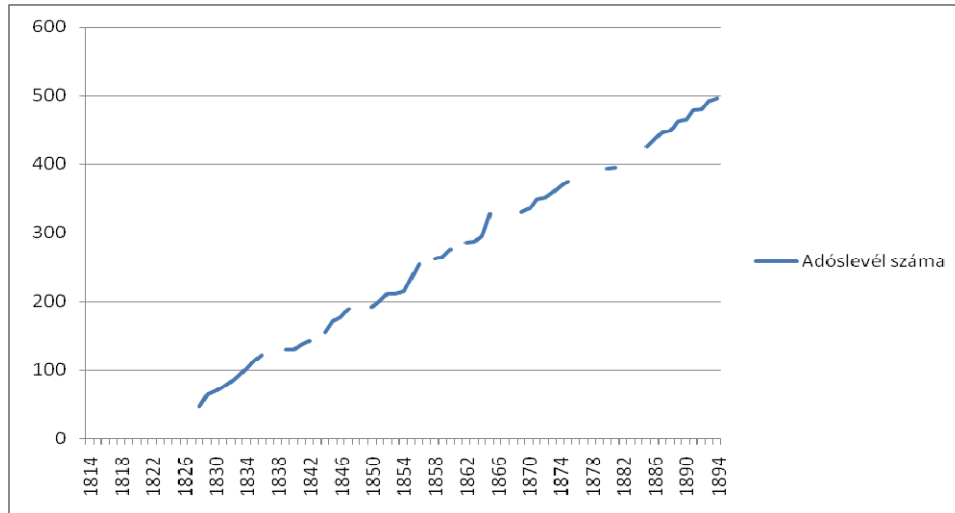
lantásra ennek ellentmond, hogy az 1861-es kimutatásban szerepelnek olyan sorok is, amelyekben nincs kamattartozás. Ezen adósságok hordozói az éves kamatokat ugyan vélhetően befizették, a felvett tőkét azonban még nem vagy nem teljes egészében fizették vissza, emiatt lehetséges, hogy a listán maradtak (erre vonatkozóan azonban a kimutatásból többet nem tudunk meg). 1861-ben így 108, 1894-ben 78 adósról tudunk – pontosabban ennyi tartozásról, ugyanis egyes adósok több esetben is vettek fel hitelt a pénztártól.

Lássuk azonban sorjában, mit is mutatnak meg a nemesi pénztárról és adósairól e kimutatások. Az első oszlop (adóslévél száma/követelési főkönyv lapszáma) nem pusztán nominális értékkel bír: az adóslévél száma gyakorlatilag a kiadott iratok folyószámozását követi. Az 1861-es kimutatásban az 1814-ben kelt 2-es számú adóslévél a legkorábbi, a legkésőbbi pedig a későbbi listán található 496-os számot viselő, 1894-ben kibocsátott irat. A folyószám és a kibocsátási dátumok összevetése segítségével hozzávetőleges képet alkothatunk arról, milyen dinamikát mutatott a kibocsátott adóslévelek, vagyis a felvett hitelek száma a pénztár működése során.²³

A vizsgált periódusok hosszát a pénztár történetének belső határvonalaihoz igazítottam. Igaz, így az egyes periódusok eltérő hosszúságúak lettek, ám az elemzés szempontjából ez nem okozott problémát. Az első időszakban (1846. november 9-e, vagyis az első alapszabály kidolgozása előtt) legalább 172 adóslévelet bocsátottak ki (sajnos azonban nem ismerjük a legelső adóslévél keletkezésének időpontját). A következő tizenöt évben, az 1861-es pénztár átadás-átvételéig a 176-ostól a 275-ös sorszámgig jutottak el a számozásban, azaz ez idő alatt 100 adóslévelet bocsátott ki a pénztár. A második alapszabály kibocsátásáig (1882-ig, tehát a következő huszonegy év alatt) 111 újabb adóslévelet írtak alá. Az utolsó itt vizsgálható időszakban, az 1883 és 1894 (a második adóslista kibocsátásának időpontja) között eltelt tizenegy évben pedig 82 új adósa lett a pénztárnak. A pénztár tehát az 1846–1861 közötti 100-zal szinte megegyező számú új hitelt adott ki a következő, ám mintegy kétszer olyan hosszú (1862–1882) periódusban. Ezt a mélyhullámot viszont a század végén (1883–1894) fellendülés követte, hiszen ez alatt a mindössze tizenegy év alatt szinte ugyanannyi új adósa lett a pénztárnak, mint az azt megelőző hosszabb periódusokban. Az alábbi ábra az adóslévelek számozásának folyamatos növekedését mutatja a pénztár felállításától az 1894-re vonatkozó adóskimutatásig.

²³ A logikusnak tűnő eljárást némiképp problémássá teszi, hogy a folyószámok és a dátumok nem párhuzamosan változnak: azaz olykor magasabb folyószám korábbi dátummal szerepel. Ennek ellenére az iktatószámok nagyságrendileg talán megbízható mutatói az egyes időszakokban kibocsátott adóslévelek számának.

AZ ADÓSLEVELEK FOLYÓSZÁMAINAK NÖVEKEDÉSE A KEZDETEKTŐL 1894-IG

Látható, hogy pénztár a század közepén (az ötvenes–hatvanas években) és a végén (a nyolcvanas–kilencvenes években) adta a legtöbb hitelt: leggyorsabban pedig 1854–1856, illetve 1863–1865 között peregetek a folyószámok, vagyis ezekben az időszakokban vettek fel a legtöbb hitelt a nemesi pénztártól.

Az első – ötvenes évek közepén tapasztalt – hitelezési hullám egybeesik a gabonaárak esésével, majd 1856-ban tapasztalt „rohamos hanyatlásával”.²⁴ A gazdasági nehézségeket tetézte a moratórium²⁵ eltörlése is: „A mily mértékben hanyatlott a magyar földbirtokosok jövedelme, ép oly arányban emelkedtek közterhei, s hogy a válságos helyzetet még inkább nehezítse, 1856-ban megszűnt a moratorium. Nagy csapás volt ez azokra, a kik régi adósságaikat nem törleszthették, mert az éveken át korlátolt, mondhatni kiéhezett tőke annál mohóbban esett neki a földbirtokosnak, a ki a régi kölcsönöket csak uzsora kamat mellett újíthatta meg, mert nem volt forrás, melyből a magyar birtokos meríthetett volna.”²⁶ Ugyancsak ekkor, 1856-ban kezdték meg a földtehermentesítési országos bizottságból létrejött földtehermentesítési igazgatóságok az 5%-os kamatozású, a birodalmi kormány által garantált földtehermentesítési kötvények kiadását. „Ezen kötelezvények árvai, gondnokság alatti, takarékpénztári, egyházi pénzalapi és alapítványi tőkék befektetésére, nemkülönben biztosítékképeni elfogadására alkalmasak és a cs. k. szabad ausztriai nemzeti bankbóli előlegezvények nyeresé tekintetében az álladalmi papirosokkal egyenlőnek tekintendők.”²⁷ Az 1861-es adólistán nyolc földtehermentesítési államkötelezvényt találunk: öt ezek közül

²⁴ Vargha Gyula: *A magyar hitelügy és hitelintézetek története*. Budapest, 1896. 284.

²⁵ Az úrbéri viszonyok azonnali megszüntetéséről szóló 1848-as törvény a nehéz helyzetbe került birtokosoknak adósságaik törlesztésére határozatlan időtartamú moratóriumot adott. Ez a segítség szűnt meg 1856-ban.

²⁶ Vargha: *A magyar hitelügy*, 285.

²⁷ Az 1854. január 16-i pátens 7. §-át idézi Kovács Edit: *Az úrbéri kármentesítési kötvények tőzsdei árfolyamának alakulása, 1856–1867*. Agrártörténeti Szemle, 13. évf. (1971) 1–2. sz. 77–85. (Köszönettel tartozom Kóvér Györgynek, amiért felhívta a figyelmemet a tanulmányra.)

1855-ös keltezésű (!), a maradék három pedig 1856-os, ezek együtt tehát jelentős szerepet játszottak az ötvenes évek közepén tapasztalt hullám kialakulásában.

Hogyan kerültek földtehermentesítési államkötelezvények a nemesi pénztár adóskimutatására? Először 1856. augusztus 3-i dátummal maradt fenn olyan feljegyzés, amely azoknak a nevét tartalmazza, „akiknek kötelezvényeik földtehermentesítési kötelezvényekkel cseréltettek fel”.²⁸ Eszerint a „nemesi magán tulajdonnál” (azaz a nemesi pénztárban) „Farkas Benjámint 87. és 146. számú kötelezvényekben foglalt 400 és 144 pengő forintokért adatott 560 ftos állam kötelezvény; Bogyay Lajos 175. számú kötelezvényében foglalt 300 pengő forintokért adatott 3030 ftos állam kötelezvény; Koltay Etelka asszonyságnak 212. és 213. számú kötelezvényeiben foglalt 500 és 1500 pengő forintokért adatott 400 és 1780 ftos állam kötelezvények.” Ezekon túl számos olyan eset is volt (a fentiek kivételével összesen további tizenegy), amelyekben „részént a kincstári ügyvédség, részént az adósok részéről [...] kötelezvények kívántattak állam kötelezvényekkel ki cseréltetni”. Ezeket az eseteket bíróság elé vitték megtárgyalni, de sokan elálltak a követelésüktől.²⁹ Legalábbis ez derül ki Koppány Ferenc két évvel később kelt, 1858. február 1-jei alapítványi gondnoki jelentéséből. Arról van szó, hogy ebben a három esetben a birtokukra felvett hitelt a birtokuk után járó kárpótlással (vagyis a földtehermentesítési kötvényekkel) váltják ki az adósok? Ebben az esetben érthető volna a pénztár választmányának aggodalma, amiért a pénztár kasszájába ilyenformán tőkeként bekerülő – elvileg – kamatozó „föld teher mentesítési állam kötelezvények mellett szelvények nem adat[tak]”, ezek a kuponok jogosították volna ugyanis a kötelezvények birtoklóját az azok után járó kamatok felvételére.

Az adósok

A két kimutatásban összesen 186 adós szerepel, ami természetesen nem azt jelenti, hogy ennyi különböző személy vett volna fel hitelt. Az 1861-es lista tanúsága szerint sokan fordultak kétszer vagy többször is segítségért a kasszához. Gyömörey Gáspár gógánfai lakos, táblabíró például hat alkalommal vett fel hitelt a pénztártól: 1833-ban két alkalommal összesen majd 600 forintot, a következő évben 252 forintot, 1835-ben 840 forintot, 1842-ben 574 forinttal, 1851-ben pedig 378 forinttal lett a pénztár adósa. Az adósságok után fizetendő kamatokat a kimutatás szerint 1857-ben törlesztette utoljára (és tartozásait 1894-ig végleg visszafizette). Ugyancsak többszörös hitelfelvevő volt az óhídi táblabíró, Szigethy Dániel, akinek az adósságai örökösire maradtak: 1829-ben kétszer, majd 1832-ben, 1843-ban, végül pedig 1845-ban vett fel, összesen majd 850 forintnyi hitelt.³⁰ Nemcsak ő, de neje, Csillagh Jozefa is adósa volt a pénztárnak: 1861-ben, 1840-ben vett fel hitelt, ráadásul 840 forintnyit, vagyis majd még egyszer annyit, amennyivel férje tartozott az alapnak. „Adóssághalmozó” volt az alszolgabíró, majd másodalispán, neves kaszaházi birtokos, zalabéri Horváth Vilmos is. Ő négyszer (1828, 1834, 1843, 1845) vett fel hitelt a nemesi pénztártól, összesen majdnem 2000 forint értékben. A többszöri hitelfelvétel a későbbiekben sem volt ritka, sőt. 1894-ben kilenc olyan személyt (vagy személyeket, ugyanis egyes esetekben házastárs- vagy testvérpárok vettek fel közösen hitelt) találunk, akik többször lettek adósai a pénztárnak. Legtöbbször Viosz Lajos andráshidai nemes örökösei szerepelnek (1862-ben, 1865-ben és 1869-ben felvett, összesen valamivel több mint 600 forint hitelük alapján) a listán.

²⁸ ZML: A nemesi alapítványok iratai. I. doboz.

²⁹ Ilyen volt például Szigethy Dániel adóssága, amelyet később örökösei is tovább hordoztak, s melyek államkötelezvényekre való beváltását előbb kérték ugyan, ám végül Szigethy asszonyság a cserétől elállt.

³⁰ Ezekre az adósságokra vonatkozóan lásd még az előző lánkjegyzetet.

A többszörösen tartozók mellett a forrás adottságaiból következően az adósok egy másik csoportját is könnyű megragadni. Nevezetesen azokat, akik hosszú ideig nem fizették vissza a felvett hitelt. Az 1861-es listán 108 aktív adósság szerepel, miközben a folyószámozás a 255. sorszámgig jut el. Ez azt jelenti tehát, hogy összesen 255 hitelkiutalás történt, amiből 147-et (vagyis több mint a kiadott hitelek felét) az adósok megtérítették. A vissza nem fizetett hitelek közül a legrégebbi Novák Ferenc, szentgróti nemes (cs. kir. törvényszéki elnök) 1814 óta fennálló 1260 forintos tartozása volt (aki azonban „csak” a tőke visszatérítésével volt adós, a kamatokat megfizette). 1846 – vagyis az alapszabályok kidolgozása – előttről további 43 adósság szerepel a listán. 1894-re a folyószámozás a 496. számig ért, miközben a listán csak 76 aktív adósság szerepel, azaz az összes kiadott hitelből csak ennyi maradt visszafizetetlenül (s a kiadott pénzeknek majd 85%-a visszakerült a pénztárba). Voltak azonban olyan adósok is, akik már az 1861-es és még a későbbi listán is szerepeltek, összesen heten. 1845 óta tartoztak a pénztárnak (diszeli) Szücs Pál és testvérei (140, illetve 259 ft 2xr), Bogyay Kálmán (1260 ft), 1847 óta özv. Karácsonyi Györgyné (126 ft), illetve Bogyay Kálmán egy másik alkalommal felvett tőkével (630 ft), 1852 és 1857 óta pedig Mezriczky József és társai (600 ft) és özv. Csontos Pálné (1050 ft). Bogyay többszörösen volt „régí adós”, valójában azonban nem maga tartozott, hanem szüleitől örökölte az adósságot: az 1894-ben feljegyzett adóslevélszám egyezik azzal, amely az 1861-es listán még „Bogyay Pál úr és neje Bogyay Teréz asszonyság” nevére szólt. Mezriczky József és társai esetében 1861-ben még „Mezriczky József és Tuchen József Kővágóörsi megbízottak” voltak az adósok, vélhetően tehát nem a személyeket, hanem a községet terhelő adósságról van szó a későbbi esetben is. Özv. Csontos Pálné ugyancsak örökölte az adósságot, mégpedig a férjétől. További kutatások során érdemes lenne a listán különféle okokból „különös” esetek egyéni vizsgálatát elvégezni.

Fontos és érdekes volna azt is megvizsgálni, hogy jellemzően mekkora hitelt vettek fel a nemesi pénztártól a kérelmezők: inkább a mindennapi szükségletek kielégítéséhez igényeltek kisebb összegeket, vagy éppen olyankor kértek segítséget, ha nagyobb beruházásba fogtak. Ilyen vizsgálatra azonban a forrás sajnálatos módon alkalmatlan, hiszen csak az aktív adósságokat tartalmazza (vagyis nem nyújt képet azokról, akik az összeírások idejére már rendezték tartozásaikat). A hiányt valamelyest pótolhatják azok az iratanyagban fennmaradt kérelmek, amelyek részletes(ebb) indoklást is tartalmaznak.

Ns. Hajgató István nagykutatási földműves birtokos 1866-ban fordult hitelkérelmével a pénztárhoz, hogy birtokvásárlásra fordított kiadásaihoz kérjen 200 forint segítséget. A „helyi viszonyainkhoz képest kisebb mértékű” befektetéshez ugyan elsősorban saját forrásait használja fel, „s a kifizetetlenül maradt hátralékok kielégítését csak a mostoha időjárás okozta terméketlenség hátráltatja”, a pénztártól várt segítséggel igyekszik biztosítani a fizetéseket elkerülését.³¹ Kustán János sándorházi nemes néhány évvel korábban, 1860-ban fordult segítségért a nemesi pénztárhoz, az évben ugyanis „a Sándorházi helységnek nagyobb része tűzlángok martaléka lett”, a tűz felemésztette Kustán házat és gazdasági épületeit. A kapott hitel segítségével vissza tudta építeni az elpusztult épületeket, ám 1865-ben „a sors keze egy újabb szerencsétlenséggel látogatta meg”, háza, gazdasági eszközei, bútorai, de még ruhái is egy újabb tűznek estek áldozatul. Kérelmében újabb segítyt nem, de a korábbi hitel kétévi kamatának elengedését kéri a pénztár választmányától.³² Utolsó példaként Böcskei János sőjtöri lakos kérelmét emelem ki, már csak azért is, mert az ő adóssága az 1894-es összeírásakor még aktív volt. Böcskei János és neje, Csicsor Juli

³¹ ZML: A nemesi alapítványok iratai. II. doboz 1866.8.13. 21. sz.

³² ZML: A nemesi alapítványok iratai. II. doboz 1866.4.2. 18. sz.

söjtöri lakosok³³ 1885-ben fordultak kérelmükkel a nemesi pénztár választmányához. Esetük – talán – nem mindennapi. Ahogy kérvényükben írják, 1872-ben ingatlant vásároltak Lénárt Tamás söjtöri birtokostól, s az ingatlan átírásával a „tek. nemesi pénztárnak rajta fekvő 2000 ftja is átvitetett”.³⁴ Évekkel később azonban néhai Léránt Tamás ingatlanai bírói árverésre kerültek, s ekkor derült ki, hogy a Böcskeiek által megvett birtokot fizetetlen kamatok terhelték, ami miatt az általuk már teljes egészében kifizetett szőlőbirtok kereset alá került. Böcskeiek a kereset jogosságát nem vitatva nem az adósság elengedését kérték, hanem 420 forint hitel kiadását, hogy a fennálló kamattartozást és a per költségeit kifizethessék. Egyben megígérték azt is, hogy „az előírt 5% kamatokat, de magát a tőkét is fél évenként” törleszteni fogják – s ígéretüket meg is tartották; az 1894-es kimutatás szerint legalábbis összesen egy évi, vagyis 21 forint tartozásuk volt.

A bemutatott példák „általános esetek” (vagy legalábbis a hasonló ügyek számából ítélve annak tűnnek): néhány száz forintos hitelkérelmek, többé-kevésbé hétköznapi élethelyzetekben. Ezek mellett talán érdemes a listákon feltűnő legmagasabb hitelek felvevőire is röviden kitérni. Kiemelkedően magasnak a 4000 o. é. feletti hiteleket tekintettem, 1861-ben ilyen volt Hertelendy Borbála özv. Töreky Ferencné 1855-ben felvett 4620 forintos hitele és zalabéri Horváth Franciska ugyancsak 1855 óta fennálló tartozása 6825 forintról. Mindketten 1859-ben fizettek utoljára kamatot. 1894-ben 4000 forinttal tartozott a pénztárnak Dervarics János (1883) és Boldogfa község (1892); 5000 forinttal Hány Sándorné (1886) és Forintos Kálmán (1889), 5233 forinttal Smodics Elek és neje (1883), Lanyi Kálmán 8000 forinttal, de ő csak a tőke visszafizetésével volt adós, míg a többieknek kamatfizetési elmaradásuk is volt. A legnagyobb adós pedig maga Zala megye közönsége volt (1892) 30 000 forintos tartozással.

Az természetesen nyilvánvaló, hogy az adóskimutatások alapján nem ismerhetjük a nemesi pénztár valaha volt összes adósságát, hiszen mindazok, akik a felvett hitelt az összeírásukig törlesztették, ismeretlenek maradnak számunkra. Ennek ellenére mégsem tűnik haszontalannak, ha a listán szereplőket nemcsak a fenti módon, vagyis különböző szempontok szerint egyenként vesszük szemügyre, hanem egységként kezelve is vetünk rájuk egy rövid pillantást. Vajon mennyiben lépett túl rendies gyökereire a nemesi pénztár az első alapszabály kiadását követő fél évszázadban?

Az 1846-os alapszabály értelmében hitelt felvenni „nemesi ingatlan birtokra” lehetett, illetve megyei nemesek „polgári fekvő birtokra” is terhelhették az adósságot, de a „költsönt vevők csak megyei birtokosok” lehettek.³⁵ Az 1881-es alapszabály a pénztár célját ugyan „a nemességnek adandó kölcsönök”-ben határozza meg, a kölcsönzés gyakorlati kérdései kapcsán azonban mindössze annyit rögzít, hogy „kölcsönök csak földbirtokra” adhatók, nem teszi kritériummá, hogy a hitel biztosítékaul szolgáló földbirtoknak nemesi jószágnak kell lennie.³⁶ Adódik a kérdés, hogy ha elméletileg megszűnt a nemesek kizárólagos joga a

³³ Zala megye nemesi katasztereiben (1790, 1829, 1845) – amelyek online is elérhetők: <http://www.zml.hu/adatbazisok/nemesi.kataszter/bevezeto.php> – sem Söjtörön, sem a megye többi településén nem találtam Böcskei (Böcskey) vezetéknevű nemes birtokost.

³⁴ ZML: A nemesi alapítványok iratai. III. doboz. 12. sz.

³⁵ Lásd a 10. lábjegyzetet.

³⁶ Ennek azonban ellentmond egy 1882 decemberében az új alapszabály minisztériumi ellenjegyzése után kelt választmányi levél szövege, amely szerint: „...a Nemesi magán tulajdont képező tőke összegnek kizárólag az a rendeltetése, hogy a szűkséget szenvedett megyei nemeseket – ennek kölcsönzésével – segély nyújtassék”. ZML: A nemesi alapítványok iratai. III. doboz, A zala megyei Nemesi Pt. választmánya kiküldött bizottságának levele a Nemesi Pt. és ezen alapítványi választ-

pénztárból való hitelfelvételre, ez vajon azt is jelentette-e, hogy – rendi értelemben – valóban kiszélesedett a sikeres kérelmezők köre.

Azok egyszeri számbavételével, akik többszörösen tartoztak a pénztárnak, a két adólista közel azonos számú adóst tartalmaz (az 1861-es 69-et, az 1894-es 61-et). Ezek között a korábbi listán egy, a későbbin három község szerepel, a többi magánszemély, akik visszakereshetők Zala megye nemesi összeírásaiban. Ám már első ránézésre is szembetűnő az a különbség a két lista között, hogy női neveket a korábbi csak elvétve tartalmaz, ezzel szemben az 1894-esen több mint féltucatnyi nő található.³⁷ Kérdés persze, hogy mit jelent a női hitelfelvevők számának megszorodása: valóban női pénzkezelőkről van szó, vagy – amint az a fentebb már előkerült Szigethy-féle tartozás esetén gyanítható – férj és feleség közös tartozása áll a háttérben, esetleg – erre utal néhány özvegy jelenléte – a férj elhunytja után az asszonyok örökölték annak tartozását is. Ha kételyektől mentes magyarázatot nem is sikerül adni a változásra, annak megfigyelése önmagában is fontos lehet. Mindenesetre nemcsak a nemek dimenziójában, hanem a társadalmi állást tekintve is úgy tűnik, hogy a nemesi alap „befogadóbbá” vált. A korábban készített listán is található olyan személyek, akik nem szerepeltek a nemesi összeírások egyikében sem, ezek többségéről ennek ellenére joggal feltételezhető, hogy nemes volt.³⁸ A későbbi listán azonban ugrásszerűen megnő a kataszterek segítségével nem azonosítható nevek száma. Nyilvánvalóan ezek között is vannak olyanok, akik nemesek voltak, az arányok megváltozása azonban szembeötlő.

A nemesi pénztár a hitelezés mellett a kezdetektől fogva adott közhasznú és jótékony adományokat is. A pénztár működésének átalakulását e vissza nem térítendő támogatások jellegének változása is tükrözi. Az adományokról az 1825 és 1855 közötti időszakra vonatkozóan egy kivonatos kimutatás,³⁹ az 1873 és 1901 közötti periódusról pedig teljes lista áll rendelkezésünkre.⁴⁰ A pénztár hitelezési gyakorlatában a század során lezajlott változással párhuzamosan, a két kimutatás összevetése alapján egyértelmű változás látszik az adományok jellegében is. A korábbi időszakban a legtöbb jótékony kiadás valójában közcélokat szolgált: a pénztár több alkalommal is kisebb-nagyobb összegeket áldozott tisztújításhoz vagy a megyei közgyűléshez szükséges terem berendezésére, hozzájárult a gyámi bírák, a levéltári lajstromozó, a táblabírák, a megyei orvos, a gyámi választmányi jegyző fizetéséhez, jutalmat adott a megyében garázdálkodó gonosztevők ellen hatékonyan fellépőknek. Közcélokat szolgált a városi toronyóra megjavítására, a parkosításra, a közvilágításra vagy éppen a Ludovica és a Nemzeti Múzeum építésére fordított összeg is. Valódi jótékony célra kevesebbet fordítottak, bár adtak pénzt a dunai árvízkarosultaknak és a megyében élő éhe-

mány felügyelete alatt álló egyéb magánalapítványokat illető tőke összegek kamatlábainak leszállítása eránt az 1882. dec. 14-én 7. sz. alatt hozott végzés következtében.

³⁷ A kataszterben való visszakeresés során ez problémát jelent, különösen abban az esetben, ha nem férjezett (vagy férjezett, de ezt nem jelző formájú) névről van szó.

³⁸ Kökénymindszenti Nemes Nagy Mihály, Szigethy Lajos, Zalabéri Horváth Eduárd neve például egyik összeírásban sem szerepel, vélhetően mégis mindannyian nemesek. Fiáth János úgyszintén nincs benne Zala megye nemesi katasztereiben. Vajon a Fejér megyében törzsökös Fiáth család sarja birtokos volt Zala megyében, vagy esetleg más megyében fekvő birtoka után vehette fel az 1260 forintos hitelt?

³⁹ Kivonata azon összegeknek, melyek a Zalai Nemességnek magán alapítványából a rendes kiadásokon kívül különbözőféle célokra a számadások szerint 1825^k évtől 1855^k év végéig ki fizetettek. ZML: A nemesi alapítványok iratai. I. doboz.

⁴⁰ Az adományokat 1873. április 3-tól 1901. november 13-ig közli: Hajik: *A Zalavármegyei nemesi pénztár és alapítványi választmány története*, id. mű.

zóknek is. A kiadások további markáns csoportját jelentették az uralkodó látogatásának előkészítésére, I. Ferenc vagy éppenséggel Deák Antal, a megye első alispánjának gyászmiséjére adott felajánlások. Ezek a kiadástípusok a későbbi kimutatásban is megkülönböztethetők, arányaik azonban egészen másként alakulnak. A század utolsó harmadában évente átlagosan 3000–5000 forintnyi összes jótékony és közhasznú adományból a fenti értelemben vett közcélokra (vagyis városépítészeti–szépítészeti beruházásokra vagy közhivatalok ellátóinak támogatására) a pénztár gyakorlatilag nem adott támogatást. S bár V. Ferdinánd és Deák Ferenc gyászmiséjére ugyan adakozott a pénztár, az efféle „reprezentatív nyilvánosságot” tápláló csatornák is beszűkülni látszanak. A korábbiaknál sokkal nagyobb hangsúly került viszont a különféle egyesületek támogatására mind megyei, mind országos szinten, valamint tanulói ösztöndíjak és különféle segélyek juttatására, illetve egyéb tudományos és kulturális célokra.

A pénztár jótékony tevékenysége mindenkor a társadalom igényeire adott válasz, s ez az igény az idő során megváltozott. A század első harmadában a közfeladatok ellátásának biztosítása több szinten is akadozott, s a közbiztonság fenntartásához éppúgy nagy segítséget jelentett a pénztártól kapott támogatás, mint a megyei községek fizetésének kiegészítésében. A közigazgatási bürokrácia fokozatos kiépülése és megszilárdulása a század végére jobbra kiiktatta ezt az igényt, amely helyébe így a mind erősebben szerveződő civil – polgári – mozgalmak (egyesületek, kaszinók, segélyegyletek, alapítványok) igényei léphettek. A pénztárnak ez a funkcióváltása a rendiből modernné válás folyamatának egy újabb aspektusa.

Összefoglalás

Dolgozatomban a zalai nemes felkelő seregek kasszájából alakult nemesi pénztár felállításának körülményeit és a pénztár működésének majd egy évszázadnyi periódusát vizsgáltam a pénztár közvetlen irányítását végző alapítványi választmány tagjainak összetételét, valamint a pénztár két különböző időpontban (1861, 1894) felvett adólistáját elemezve.

Arra a kérdésre kerestem a választ, hogy mennyiben vált a rendi körülmények között született intézmény modern hitelintézeté. A kérdésre az első vizsgálatok alapján adott válasz természetszerűleg nem lehet teljes és végleges. Az eddigiek alapján azonban megállapítható, hogy a pénztár vezető testületében az egész korszakban a nemesi háttérű, megyei szinten ismert és a közélet más területein is aktív férfiak domináltak, ebben a tekintetben lényegi változás gyakorlatilag nem történt a pénztár felállítása óta. A másik oldalon viszont, a pénztár „használói”, vagyis az adósok és a támogatásban részesülők oldalán jól kitapintható elmozdulás következett be, amennyiben a kezdetben rendi kötöttségei miatt csupán szűk kör számára nyitott pénztár a század végére a nem nemesek, sőt a nők számára is mindinkább elérhető vált, illetve a pénztár által adott jótékony támogatások kedvezményezettjeinek köre is a kor igényeinek megfelelően változott, s tolódt a közsféra felől a civil társadalom irányába.

ZSUZSANNA KISS

The Noble's Bank of Zala County – the Birth of a Credit Institution

The paper focuses on the founding of the noble's bank, financed from the cash reserves of the rebel army of noblemen from Zala county, and the nearly century-long operation of the institution. By analyzing the composition of the foundation board directly governing the bank as well as the the credit registries from the years 1861 and 1894, we can follow the transformation of the credit institution founded in a feudal environment. The results seem to suggest that this modernization process was rather ambiguous. While there were no changes in the composition of the governing and decision-making body of the bank, that is, in this sense the institution preserved its feudal character, on the "demand side", as far as the customers were concerned there were obvious differences. The bank, which in the beginning had been open to but a chosen circle due to its feudal bonds, had become more and more available to the non-nobility and even women by the end of the century. The the composition of the beneficiaries of the charitable donations given by the bank also changed as the focus had moved away from the public sector towards civil society.

Feljegyzése A' Zalai Összes Nemesség magántulajdonát illető adósleveleknek és azoktól járó s' hátralévő kamatoknak (1861)

Adóslevél száma	Neve az adósnak	Adóslevél kelte	Kamatláb	A tőke osztrák értékben		Évi kamat osztrák értékben		Lefizettetett a kamat	Fizetetlen kamat osztrák értékben		
				f	x	f	x		Hány év	f	x
2	Novák Ferenc cs.kir.törvényszéki elnök úr	1814.09.07.	6%	1260	-	75	60	1860.09.07.	-	-	-
16	Stefánics József úr örökösei	1819.08.6.		504	-	30	24	1857.08.09.	3	90	72
17	Koppányi Ferenc	1819.12.20.		252	-	15	12	1860.12.20.	-	-	-
21	Keönczeöly Ferenc úr örökösei	1822.10.09.		126	-	7	56	1854.10.19.	6	45	36
47	Zalabéri Horváth Vilmos úr	1828.02.01.		840	-	50	40	1859.02.01.	1	50	40
58	Szigethy Dániel úr örökösei	1829.01.04.		105	-	6	30	1859.01.04.	1	6	30
64	Szigethy Dániel úr örökösei	1829.01.16.		105	-	6	30	1859.01.16.	1	6	30
63	Ethényi Josefa, Varga Lajosné aszszonyság	1829.03.01.		336	-	20	16	1856.03.01.	4	80	64
68	Szentgyörgyi Horváth Pál úr	1830.02.24.		420	-	25	20	1860.02.24.	-	-	-
75	Kisfaludy Sándor úr örökösei	1831.06.01.		840	-	50	40	1860.06.01.	-	-	-
79	Zakáll György úr	1832.01.16.		108	78	6	68	1860.01.16.	-	-	-
82	Szigethy Dániel úr örökösei	1832.11.29.		420	-	25	20	1859.11.29.	1	25	20
91	Gyömöre György úr	1833.07.09.		420	-	25	20	1857.07.09.	3	75	60
92	Gyömöre György úr	1833.10.23.		168	-	10	8	1857.10.23.	3	30	24
96	Gyömöre György úr	1834.01.09.		252	-	15	12	1858.01.09.	2	30	24
101	Zalabéri Horváth Vilmos úr	1834.04.01.		420	-	25	20	1859.04.01.	1	25	20
107	Zalabéri Horváth Eduárd úr örökösei	1835.03.10.		2531	30	151	87	1860.03.10.	-	-	-
109	Gyömöre György úr	1835.04.05.		840	-	50	40	1857.04.05.	3	151	20
126	Marton György úr örökösei	1835.06.23.		831	60	49	90	1859.06.23.	1	49	90
125	Koppány Ferenc	1835.06.23.		1680	-	100	80	1859.06.23.	1	100	80
113	Deák Mihály cs.k.alezredes úr	1835.11.20.		630	-	37	48	1860.11.20.	-	-	-
114	Deák Mihály cs.k.alezredes úr	1836.01.15.		105	-	6	30	1861.01.10.	-	-	-
121	Hethéssy Péter úr	1836.08.16.		966	-	57	96	1859.08.16.	1	57	96
122	Hethéssy Péter úr	1836.08.16.		966	-	57	96	1859.08.16.	1	57	96

129	Csányi Istvánnó asszonyság örökösei	1839.09.09.		1260	-	75	60	1857.09.09.	3	226	80
130	Csillagh Josefa, Szigethy Dánielnő asszonyság örökösei	1840.03.15.		840	-	50	40	1859.03.19.	1	50	40
135	Thassy Gábor úr örökösei	1841.08.03.		252	-	15	12	1856.08.03.	4	60	48
136	Deák Mihály cs.k.alezredes úr	1841.11.09.		315	-	18	90	1860.11.09.	-	-	-
138	Farkas Franciska, Gaál Károlynő asszonyság	1842.01.24.		630	-	37	80	1860.01.16.	-	-	-
137	Gyömörey Gáspár úr	1842.02.04.		574	56	34	47 5/10	1858.02.04.	2	68	95
141	Viasz Imre úr örökösei	1842.06.16.		1066	80	63	97	1858.06.16.	2	127	94
142	Farkas Franciska, Gaál Károlynő asszonyság	1842.08.15.		420	-	25	20	1859.08.15.	1	25	20
165	Szigethy Dániel úr örökösei	1843.03.15.		100	80	6	5	1859.03.15.	1	6	5
162	Zalabéri Horváth Vilmos úr	1843.04.01.		504	-	30	24	1859.04.01.	1	30	24
154	Farkas Juliánna, Gombossynó asszonyság örökösei	1844.10.13.		525	-	31	50	1859.10.31.	1	31	50
155	Farkas András úr	1844.12.28.		420	-	25	20	1859.12.28.	1	25	20
166	Szigethy Dániel úr örökösei	1845.03.15.		112	89 5/10	6	77 5/10	1859.03.15.	1	6	77 5/10
156	Farkas Juliánna, Gombossynó asszonyság örökösei	1845.06.10.		525	-	31	50	1859.06.10.	1	31	50
160	Bogyay Pál úr és neje Bogyay Teréz asszonyság	1845.07.28.		1260	-	75	60	1859.12.28.	1	75	60
163	Zalabéri Horváth Vilmos úr	1845.07.30.		210	-	12	60	1859.07.30.	1	12	60
167	Diszeli Szűcs Pál úr és testvérei	1845.09.12.		420	-	25	20	1856.09.12.	4	100	80
169	Diszeli Szűcs Pál úr és testvérei	1845.11.12.		420	-	25	20	1856.11.12.	4	100	80
171	Baranyay József úr örökösei	1845.11.17.		1050	-	63	-	1859.11.17.	1	63	-
172	Farkas András úr	1845.12.31.		630	-	37	80	1859.12.31.	1	37	80
177	Sááry Gergely úr	1846.11.11.		1050	-	63	-	1857.03.11.	3	189	-
176	Novák Ferenc cs.kir.törvényszéki elnök úr	1846.11.14.		1050	-	63	-	1859.11.14.	1	63	-
178	Deák Lajos úr	1847.02.25.		367	50	22	5	1858.08.25.	2	44	10

179	özvegy Botka Jánosné asszonyság és fia, Botka Mihály úr	1847.02.25.		1260	-	75	60	1860.02.25.	-	-	-
180	Fiáth János úr örökösei	1847.02.26.		1260	-	75	60	1860.02.26.	-	-	-
181	Farkas János úr örökösei	1847.02.27.		630	-	37	50	1860.02.27.	-	-	-
185	Sááry Pál úr	1847.02.27.		745	50	44	73	1858.02.28.	2	89	46
182	Karácsony Györgyné Gáál Anna asszonyság	1847.02.28.		126	-	7	56	1859.02.28.	1	7	56
183	Bogyay Pál úr és neje, Bogyay Teréz asszonyság	1847.03.01.		630	-	37	80	1859.11.30	1	37	80
184	Viasz Imre úr örökösei	1847.03.02.		1050	-	63	-	1859.03.02.	1	63	-
186	Bessenyei Barnabás úr és neje, Kovács Teresia asszonyság	1847.04.20.		1680	-	100	80	1858.04.20.	2	201	60
189	Málics Rozália, Sümegyhynő (Sümeghy Józsefné) asszonyság örökösei	1847.09.01.		840	-	50	40	1859.03.09.	1	50	40
191	Tuboly Gáspár úr	1850.11.09.		1050	-	63	-	1860.03.09.	-	-	-
192	Szládovics Borbála, Csertán Sándornő asszonyság	1850.11.27.		1575	-	94	50	1859.03.09.	1	94	50
193	Viasz Imre úr örökösei	1851.02.03.		472	50	28	35	1860.02.03.	-	-	-
197	Bogyay Antal úr	1851.02.12.		3780	-	226	80	1859.08.12.	1	226	80
195	Karácson Józsefnő, Barcza Klára asszonyság	1851.02.15		525	-	31	50	1860.02.15.	-	-	-
198	Barcza János úr	1851.08.07.		1050	-	63	80	1860.03.07.	-	-	-
201	Pillich Mária özvegy Tornyos Ferencznő asszonyság	1851.08.22.		210	-	12	60	1860.08.22.	-	-	-
199	Gyömöre Gáspár úr	1851.08.25.		378	-	22	68	1857.08.25.	3	68	4
205	Gáál József úr	1852.01.15.		1050	-	63	-	1860.01.15.	-	-	-
207	Megyessy Alajos úr	1852.02.04.		210	-	12	60	1860.02.04.	-	-	-
206	Mezriczky József és Tuchen József Kővágóörsi megbízottak	1852.02.04.		1050	-	63	-	1860.02.04.	-	-	-
208	Egerváry Lajos úr örökösei	1852.03.07.		1680	-	100	80	1860.11.07.	-	-	-
209	Oszterhueber Magdolna és fia, Hertelendy László úr	1852.08.02.		1827	-	109	62	1860.08.02.	-	-	-

210	Tuboly Farkas úr örökösei	1852.11.25.		525	-	31	50	1859.03.23.	1	31	50
211	Koltay Etelka özvegy Bogyay Ignácnő asszonyság	1853.02.14.		1050	-	63	-	1859.11.26.	1	63	-
215	Kéthelyi Ferenc úr örökösei	1854.06.21.		109	20	6	55	1859.06.22.	1	6	55
226	Rajky Zsigmond úr	1855.03.08.		1575	-	94	50	1859.03.08.	1	94	50
218	Lövői Simon János és neje, Nagy Őrsébet asszonyság	1855.03.11.		840	-	50	40	1860.03.08.	-	-	-
220	Kökényes Mindszenti Nemes Nagy Mihály	1855.03.12.		210	210	12	60	1860.10.12.	-	-	-
219	Thassy Lajos úr	1855.03.12.		1050	-	63	-	1860.03.12.	-	-	-
216	Mezriczky Péter úr	1855.03.13.		630	-	37	80	1860.09.13.	-	-	-
221	Tuboly Gáspár úr	1855.03.15.		525	-	31	50	1860.11.15.	-	-	-
222	Ebergenyi Victor úr	1855.03.19.		525	-	31	50	1859.03.19.	1	31	50
223	Zalabéri Horváth Franciska asszonyság	1855.03.24.		6825	-	409	50	1859.03.24.	1	409	50
224	Bezeredy Ignác cs.k.udvari tanácsos úr	1855.08.16.		1050	-	63	-	1860.08.16.	-	-	-
225	Hertelendy Borbála özvegy Töreky Ferencnő asszonyság	1855.09.02.		4620	-	277	20	1859.09.02.	1	277	20
231	Földtehermentesi-tési államkötelevény 256.	1855.11.01.	5f	420	-	21	-	1860.10.31.	-	-	-
234	Földtherementesi-tési államkötelevény 396.	1855.11.01.	5f	588	-	29	40	1860.10.31.	-	-	-
232	Földtherementesítési állam kötelevény 257.	1855.11.01.	5f	1869	-	93	45	1860.10.31.	-	-	-
230	Földtehermentesítési állam kötelevény 357.	1855.11.01.	5f	3181	-	159	7 5,10	1860.10.31.	-	-	-
255	Földtherementesítési állam kötelevény 2413.	1855.11.01.	5f	8589	-	429	45	1860.10.31.	-	-	-
254	Földtherementesítési állam kötelevény 692.	1856.03.01.	5f	336	-	16	80	1860.10.31.	-	-	-
256	Földtherementesi-tési államkötelevény 850.	1856.03.01.	5f	1522	50	76	12 5/10	1860.10.31.	-	-	-

253	Földtherementesi-tési államkötelezvény 822.	1856.03.01.	5f	7381	50	369	7 5,10	1860.10.31.	-	-	-
233	Bezerédy Ignác cs.k.udvari tanácsos úr	1856.06.05.	6f	1050	-	63	-	1860.12.05.	-	-	-
235	Csillagh Lajos úr örökösei	1856.11.13.	6f	630	-	37	80	1859.11.13.	1	37	50
237	Ágoston József úr	1856.12.23.		1932	-	115	92	1860.12.23.	-	-	-
248	Thassy Lajos úr	1857.02.12.		1050	-	63	-	1860.02.12.	-	-	-
246	Szell József úr és neje, Berta Juliánna asszonyság	1857.02.19.		1680	-	100	80	1860.08.19.	-	-	-
247	Csontos Pál úr	1857.02.22.		1050	-	63	-	1860.08.22.	-	-	-
257	Csillagh Gyula úr	1858.07.15.	6f	315	-	18	90	1859.07.15.	1	18	90
262	Hertelendy Kálmán úr	1858.09.23.		2100	-	126	-	1859.09.23.	1	126	-
263	Nagy Pál úr és neje, Simon Anna asszonyság	1859.01.03.		1500	-	90	-	1860.01.03.	-	-	-
264	Nagy Pál úr és neje, Simon Anna asszonyság	1859.02.14.		300	-	18	-	1860.02.14.	-	-	-
265	Gombossy János úr	1859.06.30.		800	-	48	-	1860.06.30.	-	-	-
269	Hetyey Károly úr	1860.02.18.		500	-	30	-				
270	Hetyey Károly úr	1860.03.15.		500	-	30	-				
271	Szigethy Lajos úr	1860.03.19.		540	-	32	24				
272	Farkas Franciska és leánya Gáál Mathild asszonyságok	1860.08.26.		2000	-	120	-				
273	Mezriczky Péter úr	1860.11.30.		400	-	24	-				
274	Sándorházi Nemes Egyed Menyhárt	1860.12.19.		200	-	12	-				
275	Sándorházi Nemes Egyed Menyhárt	1860.12.19.		200	-	12	-				
			Összesen	112377	43 5/10	6503	43 5/10			4197	36 5/10

Számadási kivonat a nemesi magán alapítányról készített 1894. évi gondnoki számadásból

főkvi. lapsz.	Adós neve	kötelezvény kelte	kamatláb	A tőke az év kezdetén osztrák értékben		tartozás						törlesztés						hátralék			
				f	x	múlt évi kamathátralék		folyó évi illeték		összesen		tőkében		kamatokban		összesen		kamatokban		tőkében	
						f	kr	f	kr	f	kr	f	kr	f	kr	f	kr	f	kr	f	kr
160	Bogyay Kálmán	1845.VII.28.	5	1260		63		63		1386				63		63		63		1260	
167	Szücs Pál és testvérei	1845.IX.12.	5	140		29	16	7		176	16							36	16	140	
169	Szücs Pál és testvérei	1845.IX.12.	5	259	2	178	82	12	95	450	79							191	77	259	2
182	özv. Karácsonyi Györgyné	1847.II.28.	5	126		3	15	6	30	135	45							9	45	126	
183	Bogyay Kálmán	1847.III.1.	5	630		31	50	31	50	693				31	50	31	50	31	50	630	
206	Mezriczky József és társai	1852.II.4.	5	600		45	30	30		750				60		60		15	30	600	
247	özv. Csontos Pálné	1857.II.22.	5	1050		52	50	52	50	1155				52	50	52	50	52	50	1050	
285	Viosz Lajos örökösei	1862.X.28.	5	250		25		12	50	281	25			12	50	12	50	25		250	
287	Viosz Lajos örökösei	1863.X.28.	5	650		65		32	50	742	10			32	50	32	50	65		650	
288	Baranyay Franciska	1863.IV.24.	5	1000		25		50		1125								75		1000	
295	Thorday János	1864.XII.27.	5	250		12	50	12	50	275				12	50	12	50	12	50	250	
298	Nagy Károly és neje	1865.V.9.	5	200		10		10		220								20		200	
302	Nagy Károly és neje	1865.VI.28.	5	300		15		15		330								30		300	
311	Jankó József	1865.II.18.	5	1788	46	89	42	89	42	1967	30			89	42	89	42	89	42	1788	46
325	Marton Pál	1865.XII.7.	5	277		13	85	13	85	304	70							27	70	277	
327	Viosz Lajos örökösei	1865.XII.7.	5	138	50	13	86	6	93	155	82			6	93	6	93	13	86	138	50
329	Tamasics Imre örökösei	1869.X.5.	5	300		30		15		345				30		30		15		300	

333	Viosz Lajos örökösei	1869.IV.8.	5	306	66 5/10	10	34	15	33	367	98			15	33	15	33	10	34	306	66
335	Dömötör Imre örökösei	1870.XII.16.	5	800		40		40		880				40		40		40		800	
344	Nagy Mihály és neje	1871.IX.1.	5	300				15		315				15		15				300	
346	Végh András	1871.IX.15.	5	300		15		15		330				15		15		15		300	
348	Nagy Mihályné	1871.X.5.	5	250				12	50	275				12	50	12	50			250	
351	Lakatos Katalin, Zsuppán Józsefné	1872.IV.15.	5	600				30		630				30		30				600	
358	Bogyay Ödön (Máté)	1873.VIII.1.	5	700		35		35		770				35		35		35		700	
360	Bors József és neje	1873.IX.16.	5	500		25		25		550								50		500	
365	Győrffy János és neje	1874.VII.6.	5	535		26	75	26	75	588	50			26	75	26	75	26	75	535	
367	Deák Jenő	1874.XI.1.	5	600		30		30		660				30		30		30		600	
369	Péterffy Ferenc	1875.I.1.	5	300		15		15		330				15		15		15		300	
370	Péterffy Ferenc	1875.I.25.	5	300		15		15		330				15		15		15		300	
371	Horváth Cecilia	1875.V.7.	5	800				40		840				40		40				800	
374	Koltay Mihály	1875.XII.15.	5	200		10		10		220								20		200	
393	özv. Csontos Pálné	1880.XII.27.	5	2000		100		100		2200				100		100		100		2000	
395	Sipos György	1881.IV.21.	5	1500		225		75		1800				75		75		225		1500	
414	Smodics Elek és neje	1883.V.31.	5	5233		126	93	261	6	5516	44			261	83	261	83	126	75	5233	
415	Smodics Elek és neje	1883.V.31.	5	2000		100		100		2200				100		100		100		2000	
420	Dervarics János	1883.XII.15.	5	4000				200		4200								200		4000	
426	Bócskey János és neje	1885.IV.15.	5	420		21		21		462				21		21		21		420	
434	Háry Sándorné	1886.V.12.	5	5000		250		250		5500								500		5000	
435	Háry Sándorné	1886.V.12.	5	500		25		25		5550								50		500	
436	Háry Sándorné	1886.V.12.	5	500		25		25		5550								50		500	
440	Czigány Lajos	1887.IV.15.	5	1075		91	83	53	75	1220	61			107	50	107	50	38	8	1075	
443	Simon Pál	1887.IV.4.	5	1593		79	65	79	65	1752	30							159	30	1593	
446	Szládovics Imre	1887.XII.30.	5	250		12	50	12	50	275				12	50	12	50	12	50	250	
447	Szládovics István	1888.VIII.13.	5	250		25		12	50	287	50			25		25		12	50	250	
448	Koczor Mihály	1888.X.30.	5	425		8	85	21	25	455	10							30	10	425	
449	Háry József	1888.XI.25.	5	1000		50		50		1095	82			75		75		25		1000	

450	Háry József	1889.IV.15.	5	3000		150		150		3300			225		225		75		3000	
452	Jakabffy Gergely	1889.IV.15.	5	250				12	50	262	50						12	50	250	
453	Kámán János	1889.IV.15.	5	450		40	48	22	?	510	93		45		45		17	98	450	
454	Háry István és neje	1889.IV.15.	5	350		29	91	17	5	397	41		12	41	12	41	35		350	
455	Hölczl Anna	1889.IV.29.	5	200		16	72	10	35	227	7						26	72	200	
456	Tuboly Zsigmond	1889.IV.20.	5	1000		50		50		1100			50		50		50		1000	
462	Forintos Kálmán	1889.XII.12.	5	5000		760	42	250		6010	42		510	42	510	42	500		5000	
465	Smodics István	1890.VIII.16.	5	260		30	91	13		303	86		13		13		30	91	260	
466	Bujtás János	1890.IX.15.	5	400				20		420							20		400	
469	Baranyay Luiza	1891.X.22.	5	1300		143	52	65		1508	52						208	52	1300	
470	Kardos József	1891.XI.14.	5	820				41		861			41		41				820	
471	Horváth István	1891.XI.14.	5	250				12	50	262	50		12	50	12	50			250	
472	Vizsi Anna	1891.XI.14.	5	1100				55		1155			55		55				1100	
473	Zala vármegye közön- sége	1892.VI.1.	5	3000 0		125		1500		32625			875		875		750		30000	
474	Farkas Péter és Ferenc	1892. I.1.	5	1087	50	27	20	54	40	1162	23		54	40	54	40	27	20	1087	50
475	özv. Kerkápoly Mórné	1892.VIII.15.	5	3000		56	25	150		3206	25		150		150		5625		3000	
476	özv. Csupor Endréné	1892.VIII.10.	5	900		63	75	45		1007	87		45		45		63	75	900	
477	Regálé kötvények	1891.XII.13.	5	1250		138	37	276	75	1526	74		276	74	276	74	138	37	1250	
478	Regálé kötvények	1891.XII.13.	5	4900						4900									4900	
479	Németh Menyhárt	1892.XI.15.	5	1000				50		1050			50		50				1000	
480	Boldogfa község	1892.XI.30.	5	4000		216	68	197	28	4336	88	76	216	68	216	68	197	28	3924	
486	Császár Pál	1893.VIII.1	5	300		6	25	15		321	25		21	25	21	25			300	
487	Primmsa Ferenc	1893.VIII.1	5	250		5	21	12	50	267	71		5	21	5	21	12	50	250	
488	Radics József	1893.VIII.1	5	200				10		210			10		10				200	
489	Györe Dömök Ferencné	1893.VIII.1	5	450		9	38	22	50	481	88		31	88	31	88			450	
490	Bessenyő község	1893.VIII.15.	5	2000		37	50	100		2137	50	100	137	50	237	50			1900	
491	Horváth Józsefné K. Órzsze	1893. VIII.15.	5	350		2	70	17		369	70		19	70	19	70			350	
492	Lanyi Kálmán	1893.XI.26.	5	8000		33	34	370		8433	34	600	433	34	1033	34			7400	
495	Nagy Ferenc és neje	1893.XI.15.	5	500		3	15	25		528	15		28	15	28	15			500	

496	Horváth Miklós	1894.IX.15.	5	2880		42											42	2880			
	Takarékpénztári betét		5	723			32					81	87	81	87	42	70	723			
	Takarékpénztári betét		5	2045			92					81	87	81	87	42	70	2045			
Egész összegben				11967214		404265		5804		9846	98	776		4859	31	8063	65	4987	16	118896	14